

همذات‌پنداری از مراحل مهم رشد کودک و نوجوان محسوب می‌شود

31 شهریور 1404

با آغاز سال تحصیلی، خانواده‌ها برای تهیه لوازم‌التحریر فرزندان خود به فروشگاه‌ها و نمایشگاه‌های فصلی مراجعه می‌کنند اما آنچه در ویتترین‌ها بیش از هر چیز جلب توجه می‌کند تصاویر و نمادهایی است که با فرهنگ ایرانی و اسلامی همخوانی ندارند.

شخصیت‌هایی چون «مرد عنکبوتی»، «بتمن»، «باربی» و دیگر عروسک‌های غربی، بر کیف‌ها، دفترها، جامدادی‌ها و حتی مدادهای رنگی نقش بسته‌اند و به بازار مدرسه شکل و رنگ دیگری داده‌اند.

این فضا به قدری چشمگیر و زیاد است که با چرخي ساده در نمایشگاه پاییزه به کثرت و فراوانی این نمادها در لوازم‌التحریر و غربت نمادهای ایرانی و اسلامی پی می‌برید.

دکتر کبری درویش‌پیشه؛ مشاور خانواده و روانشناس تربیتی، در گفت‌وگو با خبرنگار مهر با اشاره به آغاز سال تحصیلی و رواج گسترده نمادهای غریبومی بر روی لوازم‌التحریر دانش‌آموزان، نسبت به پیامدهای فرهنگی و تربیتی این پدیده هشدار داد و خواستار هوشیاری خانواده‌ها، مدارس و نهادهای فرهنگی در برابر این جریان شد.

وی با اشاره به مفهوم «همذات‌پنداری» در روانکاوی اظهار کرد: این اصطلاح که بیش‌تر در آثار زیگموند فروید دیده می‌شود به معنای همانندسازی فرد با الگوی مهم زندگی خود است؛ به‌گونه‌ای که هویت شخص دیگری را تا حدی به خود می‌گیرد.

این مشاور خانواده اضافه کرد: همذات‌پنداری از مراحل مهم رشد کودک و نوجوان محسوب می‌شود و اگر در مسیر صحیح هدایت شود، نقش مؤثری در شکل‌گیری شخصیت کودک خواهد داشت اما در صورت انحراف ممکن است به حالت مرضی تبدیل شده و زمینه‌ساز رفتارهای پرخطر شود.

درویش‌پیشه با بیان اینکه کودکان تا سن ۵ تا ۶ سالگی قدرت تخیل از تصاویر ندارند و صرفاً آن‌ها را در ذهن ثبت می‌کنند افزود: با گسترش ماهواره‌ها و دسترسی آسان به محتوای اینترنتی و شبکه‌های اجتماعی، این سن به‌طور نگران‌کننده‌ای کاهش یافته است.

خانواده‌ها با کودکان همراهی می‌کنند

وی عنوان کرد: این وضعیت باید زنگ خطر را برای روانشناسان و کارشناسان تعلیم و تربیت به صدا درآورد اما متأسفانه خانواده‌ها نه‌تنها حساسیتی نشان نمی‌دهند بلکه با خرید لوازم‌التحریر و کیف‌هایی با تصاویر شخصیت‌های کارتون‌ی غربی همراهی نیز می‌کنند.

وی تأکید کرد: فرهنگ رفتاری و اخلاقی از سنین کودکی شکل می‌گیرد و اگر خانواده‌ها بتوانند لوازم‌التحریر و ملزوماتی را در اختیار کودک قرار دهند که با تصاویر شخصیت‌های علمی، تاریخی، مذهبی و شهدای عزیزمان طراحی شده باشد، ضمن حمایت از تولید داخلی، مروج سبک زندگی اسلامی-ایرانی خواهند بود و این موضوع مورد تأکید مقام معظم رهبری نیز قرار دارد.

این روانشناس تربیتی در پاسخ به این پرسش که چگونه تصاویر شخصیت‌های کارتون‌ی و نمادهای فرهنگی غربی می‌توانند بر هویت فرهنگی و ملی کودک تأثیرگذار باشند، گفت: فرهنگ مجموعه‌ای از آراء، عقاید، عادات، رفتار و مصنوعات یک جامعه است که از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود و اگر متولیان صنعت لوازم‌التحریر نتوانند مانند سایر حوزه‌ها در برابر جریان ضدفرهنگی مقاومت کنند به‌راحتی میدان به تصرف این جریان درخواهد آمد و تضعیف فرهنگ ایرانی و اسلامی دور از انتظار نخواهد بود.

درویش پیشه تصریح کرد: نمونه بارز این آسیب را می‌توان در نحوه پوشش برخی بانوان مشاهده کرد که کوچک‌ترین نشانی از فرهنگ بومی ندارند.

این نمادها الگوسازی ناهماهنگ با ارزش‌های تربیتی خانواده و مدرسه را در پی دارند

وی در ادامه با اشاره به پیامدهای تربیتی استفاده گسترده از نمادهای غیربومی، اظهار کرد: این نمادها الگوسازی ناهماهنگ با ارزش‌های تربیتی خانواده و مدرسه را در پی دارند.

این مشاور خانواده ادامه داد: نفوذ فرهنگ غرب نه‌تنها در لوازم‌التحریر دانش‌آموزان بلکه در سایر مایحتاج زندگی افراد جامعه نیز رسوخ یافته است.

وی تأکید کرد: تحلیل محتوای پرونده‌های مراکز مشاوره و دادگاه‌های خانواده نشان می‌دهد که ریشه بسیاری از منازعات خانوادگی و حتی طلاق در عدم پایبندی به نهاد خانواده و بی‌توجهی به فضائل

اخلاقی نهفته است.

دکتر درویش‌پیشه افزود: وقتی اعضای خانواده بیش‌ترین زمان خود را صرف تماشای فیلم‌ها و سریال‌هایی می‌کنند که ارزشی برای خانواده قائل نیستند و رفتارهای غیراخلاقی را موجه جلوه می‌دهند، دیگر جایی برای ارزش‌ها باقی نمی‌ماند و خیانت جای وفاداری را می‌گیرد.

وی نقش و مسئولیت خانواده‌ها، مدارس و نهادهای فرهنگی را در هدایت انتخاب‌ها و تقویت تولیدات بومی بسیار مهم دانست و تصریح کرد: محیط خانه نخستین و پایدارترین عامل در رشد شخصیت کودکان است.

تربیت دینی یکی از ضرورت‌های عصر حاضر است

این مشاور امور تربیتی اضافه کرد: خانواده‌ها باید با روش‌های صحیح فرزندپروری، ضمن تقویت باورهای دینی و ملی، رفتارهای ناپسند را کاهش داده و اعتماد به نفس کودکان را افزایش دهند تا آنان برای پذیرش مسئولیت‌های اجتماعی آماده شوند.

وی افزود: تربیت دینی یکی از ضرورت‌های عصر حاضر است. دشمن تلاش دارد با بهره‌گیری از ظرفیت‌های فرهنگی و هنری، دانش‌آموزان را از مدار اخلاق اسلامی خارج کند. در این میان مشاوران، مربیان تربیتی و کادر مدارس نقش مهمی در شکل‌گیری اعتقادات و بینش مذهبی دانش‌آموزان دارند. آموزش سواد رسانه‌ای با تأکید بر کارکردهای آشکار و نهان رسانه‌ها، می‌تواند گامی مؤثر در ارتقای فهم فرهنگی دانش‌آموزان باشد.

دکتر درویش‌پیشه خاطرنشان کرد: نهادهای فرهنگی باید نسبت به استفاده هرچه بیشتر از کالاهای ایرانی فرهنگ‌سازی کنند و مسئولان نیز از تولیدکنندگان داخلی حمایت نمایند.

این مشاور تحصیلی در پایان با بیان اینکه در حوزه نظارت نیز باید جدیت لازم برای تولید کالای باکیفیت اعمال شود، یادآور شد: برخی کالاهای ایرانی از نظر کیفیت از نمونه‌های خارجی پیشی گرفته‌اند اما نیازمند تبلیغ و حمایت مردمی هستند تا جایگاه واقعی خود را در بازار بیابند.

لوازم التحریر رسانه‌های خاموش و روزمره

لوازم‌التحریر تنها ابزار نوشتن و یادگیری نیستند بلکه رسانه‌هایی خاموش و روزمره‌اند که هر روز در دست کودکان قرار می‌گیرند و بی‌آنکه صدایی داشته باشند به‌تدریج بر ذهن، ذائقه، باور و هویت آنان اثر می‌گذارند.

تصاویر و نمادهایی که بر این ابزارها نقش می‌بندند حامل پیام‌هایی فرهنگی‌اند که می‌توانند مسیر تربیت را هموار یا منحرف کنند.

در شرایطی که نمادهای غیربومی و شخصیت‌های کارتونی غربی به انتخاب غالب بازار تبدیل شده‌اند، غفلت از تولید و ترویج طرح‌های ایرانی و اسلامی، زمینه‌ساز تضعیف تدریجی فرهنگ ملی و دینی در

نسل آینده خواهد بود. همذات‌پنداری کودکان با این نمادها، اگر در مسیر صحیح هدایت نشود، ممکن است به الگوسازی ناهماهنگ با ارزش‌های خانواده و مدرسه منجر شود و پیامدهای تربیتی، اجتماعی و روانی گسترده‌ای به همراه داشته باشد.

از این‌رو، خانواده‌ها، مدارس، نهادهای فرهنگی و تولیدکنندگان داخلی باید نقش خود را در هدایت انتخاب‌ها، تقویت تولیدات بومی، آموزش سواد رسانه‌ای و ارتقای ذائقه فرهنگی کودکان جدی بگیرند.

بی‌توجهی امروز به این ابزارهای ساده، ممکن است فردا ما را با چالش‌های عمیق‌تری در حوزه هویت، تربیت و فرهنگ مواجه کند.